The S Building of Panemunė Castle

In 2015, an investigation was conducted in the S building of Panemunė Castle. Initially, a survey (171 m^2) was conducted in a 24 x 7.1 m room (Fig. 1). Two test pits (a total of 1.72 m^2) were also excavated. Under a 20th-century layer, up to 30 cm thick, of light grey sand with mortar, pads for three heating stoves, a pit, and a pad for a cooking stove were unearthed (Figs. 2, 5). Two fragments of brick paving and a pit with 16th–early 20th-century finds were discovered (Figs. 3, 4).

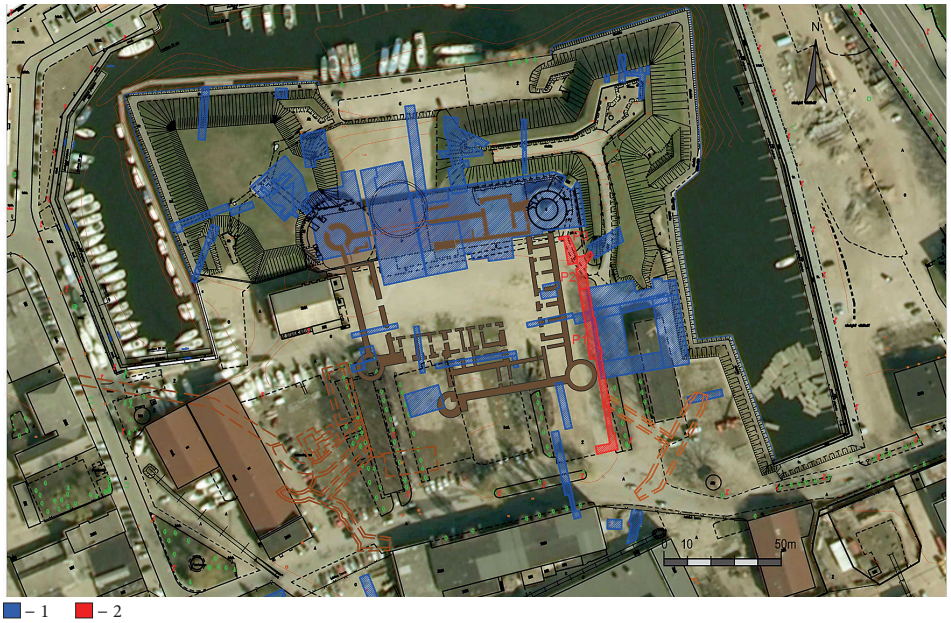
1 pav. Klaipėdos piliavietės 2015 m. archeologinių tyrimų situacijos planas: 1 – ankstesni archeologiniai tyrimai; 2 – 2015 m. tyrimų plotai. R. Kraniausko brėž.

Fig. 1. Situation plan of the 2015 investigation at the Klaipėda Castle site: 1 – earlier investigations; 2 – areas investigated in 2015

Rokas Kraniauskas,
Gintautas Zabiela,
Eglė Stankevičiūtė

Požeminės infrastruktūros vietų tyrimai Klaipėdos piliavietėje

2015 m. BRIAI tęsė 2014 m. pradėtus archeologinius tyrimus (*ATL 2014 metais*, V., 2015, p. 210–217) Klaipėdos piliavietėje (Pilies g. 4A, UK 10303), ties pilies bastioninių įtvirtinimų R kurtina (1 pav.). Po 2014 m. atliktų detaliųjų archeologinių tyrimų (G. Zabiela) UAB „Pamario restauratorius“ R kurtinos vietoje pradėjo visuomeninės paskirties pastato statybos darbus. 2015 m. tyrimų sezono tikslas – detalieji archeologiniai tyrimai pastato inžinerinių komunikacijų vietose tarp pilies R sienos ir R kurtinos V šlaito.

2 pav. Plotas 1, tyrimai iki įžemio siurblinės vietoje. R. Kraniausko nuotr.

Fig. 2. Area 1 at the pump house site, which was excavated down to natural soil

Archeologinių tyrimų metu 3 plotais tyrinėta iš viso apie 360 m^2. Archeologinių plotų konfigūracija planuota taip, kad kuo mažiau būtų atlikta ardomųjų veiksmų tiesiant inžinerinius vamzdynus. Plotas P1 sujungtas su 2014 m. tirtų plotų (P1, P3, P4) V riba bei 2015 m. pavasarį žvalgyta inžinerinių komunikacijų tranšėja (E. Stankevičiūtė). P2 ir P3 tirti toliau į Š, Princo Frydricho bastiono link. Planuojant tyrimus buvo žinoma, kad kultūrinių sluoksnių storis tyrimų vietoje siekia apie 4,5 m, o viršutinėje stratigrafijoje dominuoja dėl XX a. statybų ir uosto ūkinės veiklos perkasti sluoksniai. Dėl šių priežasčių tyrimai vykdyti iki projektinio 0,8–2,5 m gylio, įžemį pasiekiant tik nuotekų siurblinės vietoje (2 pav.).

Iš kartografinių šaltinių žinoma, kad tyrimų vieta XVI–XVIII a., bastioninių įtvirtinimų egzistavimo laikotarpiu, nebuvo užstatyta. Tarp kurtinų ir pilies sienų buvo akmenimis grįstas kelias, kuris žemės paviršiuje randamas ties Princo Frydricho bastionu, bet tyrimų vietoje yra suardytas. Neišlikusi ir mūrinė atraminė sienutė, XVII a. skyrusi kelią nuo kurtinos žemių pylimo. Iki projektinio gylio tirta stratigrafija atspindi paskutinius fortifikacijos etapus XVII–XVIII a., pilies sunykimą ir teritorijos panaudą XX a. Sluoksniai morfologiškai gana panašūs visoje tirtoje vietoje, žemėjantys iš R į V.

Nuo žemės paviršiaus iki 0,6–2,5 gylio bei besitęsiantys giliau kasti XX a. kultūriniai sluoksniai, tyrimų plotuose atidengtos buvusių pastatų gelžbetoninės banketės, archeologiškai vertingi sluoksniai aptikti atkarpomis tarp perkasimų. Po XX a. kultūriniais sluoksniais, ties tirtų plotų R kraštine, 60–80 cm gylyje vietomis atidengti apardytų pamatų fragmentai – apie 50 cm įgilintas lauko akmenų ir ardytų plytų mūras. Tai statinių, prišlietų prie pilies R sienos, liekanos, gal XIX a. II pusės struktūros. Piliavietės teritorijos fortifikaciją bandyta renovuoti Prūsijos–Prancūzijos karo (1870–1871 m.) metu.

Po XX a. kultūriniais sluoksniais bei aptartų pamatų aplinkoje yra iki 60 cm storio stambių griuvenų sluoksnis. Jis formavosi nuo XVIII a. pabaigos, kai Klaipėdos piliavietė buvo apleista, o plytos ardomos antriniam panaudojimui. Po griuvenomis fiksuoti molio sluoksniai. Moliu buvo sutvirtinta kurtinos pylimo išorė, pačiame sluoksnyje yra ryškus kampas R–V kryptimi, jo storis siekia nuo 30 cm iki 1,6 m ties kurtinos pagrindu. Šiame sluoksnyje turėjo būti sumūryta atraminė kurtinos sienutė. Molis taip pat ryškiai atriboja kitus sluoksnius. Į R nuo jo yra kurtinos sampilas – maišyti žvyringi gruntai, į V – pilki žemės sluoksniai, kurie formavosi tarp pilies sienos ir kurtinos XVII–XVIII a. viduryje.

Ploto P1 P dalyje atidengti dviejų pilies mūrinių struktūrų fragmentai. 2,4 m gylyje aptiktos PR bastiono poternos mūrinės grindys. PR bastionas nukastas ir poterna suardyta po I Pasaulinio karo. Aptikta plytų mūro atkarpa yra apie 2,5 m pločio ir 3,2 m ilgio. Poternos sienos nuardytos iki grindų lygio.

Už 5 m į Š nuo poternos grindų, 1,7 m gylyje atidengtas pilies PR bokšto fragmentas (3 pav.). Mūras labai stipriai nukentėjęs, XX a. pradžioje perkastas tiesiant lietaus nuotekas. XX a. II pusėje bokštas panaudotas įrengiant gelžbetoninę pamatų banketę. Atidengtas 3,8 m ilgio ir 1,1 m aukščio plytų mūro fragmentas. Mūras tęsiasi giliau nei projektinis tyrimų gylis. Bokštas cilindrinis, plytos rištos gotikiniu stiliumi – dedant vieną ilguoju galu, kitą trumpuoju. Tikėtinas bokšto skersmuo – apie 7 m. Ties bokštu suplūktas molio sluoksnis, kuris ateina nuo kurtinos šlaito.

Tyrimai iki įžemio vykdyti tik ploto P1 centrinėje dalyje, 3,5x3 m dydžio plote, siurblinės vietoje. Čia kultūrinių sluoksnių storis siekia 4,5 m. Po bastioninės fortifikacijos metu supiltais sluoksniais aptikti supiltiniai, tikėtina, XV a. stambių griuvenų sluoksniai. Sluoksniai nugulę priešinga kryptimi nei kurtinos sampilas – aukštėja V kryptimi, pilies link. Rupus aliuvinis smėlis su durpių tarpsluoksniais pasiektas žemiau vandens lygio, apie H_{abs} -0,40 m. Įžemyje surasti keli sukalti kuolai. Iki pilies rekonstrukcijų pradžios pačioje XV a. pabaigoje čia buvusi pelkėta vieta – galbūt griovys.

Tyrimų metu inventorizuotas 441 radinys, datuojamas XIII–XX a. Dėl tiriamos vietos specifikos radinių kontekstas nėra tiksliai identifikuojamas – jie aptikti supiltiniuose sluoksniuose. Atlikus tyrimus padaryta išvada, kad į R nuo pilies R sienos buvusi negyvenama žema vieta, kultūriniai sluoksniai formavosi pilies ir išorinių gynybinių įrenginių statybų bei rekonstrukcijų metu.

3 pav. PR pilies bokšto fragmentas plote 1. R. Kraniausko nuotr.

Fig. 3. The fragment of the castle's SE tower in area 1

The Investigation at the Underground Infrastructure Sites at the Klaipėda Castle Site

In 2015, BRIAI excavated a rough total of 360 m^2 at the site of utility lines between the castle's E wall and the W escarp of the E curtain wall at the Klaipėda Castle site (Fig. 1). At the site of a sewage pump house, a 3.5 x 3 m area, the excavation was made down to natural soil (Fig. 2). A fragment of the Gothic castle's SE tower was discovered (Fig. 3) and 441 13th–20th-century finds, which were found in the majority of the disturbed layers, were collected.

